

มหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ: แนวทางเพื่อพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยไทย

ENTREPRENEURIAL UNIVERSITY:

PATH FOR THAI'S RESEARCH UNIVERSITIES DEVELOPMENT

อวิรุทธ์ ฉัตรมาลาทอง¹ สิริฉันท์ สติรกุล เตชะพาพงษ์² และวรารณณ์ บวรศิริ³Awirut Chatmarathong¹ Sirichan Sathirakul Tachaphahapong² and Varaporn Bovornsiri³^{1,2,3}คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย^{1,2,3}Faculty of Education, Chulalongkorn University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิด การดำเนินงาน และคุณค่าของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยไทย กลุ่มตัวอย่างคือ เอกสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการในต่างประเทศ 9 แห่ง และผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนามหาวิทยาลัยเชิงประกอบการในประเทศไทย จำนวน 6 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบวิเคราะห์เอกสารและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการคือ มหาวิทยาลัยที่มีกระบวนการทางความคิดแบบผู้ประกอบการเป็นพื้นฐานสำคัญของวัฒนธรรมองค์กรและการบริหารจัดการ พันธกิจของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ ยังคงให้ความสำคัญกับพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษา การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการจำแนกเป็น 7 ด้าน คือ 1) ด้านการนำองค์กรและการกำกับมหาวิทยาลัย 2) ด้านความสามารถขององค์กร 3) ด้านการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ 4) ด้านการเตรียมความพร้อมและการสนับสนุนเพื่อเป็นผู้ประกอบการ 5) ด้านความสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยกับภาคส่วนภายนอกเพื่อการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ 6) ด้านความเป็นนานาชาติ และ 7) ด้านการวัดผลกระทบของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ และมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ สร้างคุณค่า โดยการส่งเสริมให้การดำเนินพันธกิจของมหาวิทยาลัยเกิดผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และสร้างเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจในระดับประเทศและระดับโลก

คำสำคัญ: มหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ มหาวิทยาลัยวิจัย

Abstract

The purpose of this research is to analyze the concept, operations and values of the entrepreneurial university in order to develop research universities in Thailand. This study in 9 countries contexts investigates 9 entrepreneurial universities. Besides, 6 interviews were conducted about entrepreneurial university experts in Thailand's views. The research instrument was documentary analysis and interview. A content analysis was used to investigate the concept, operations and values of the entrepreneurial university.

The results show that the concept of the entrepreneurial university is the university with the mindset of entrepreneurship as the basis of culture and management. In order to develop research universities toward entrepreneurial university, the operation should focus on 1) focusing on leadership and governance, 2) developing the organization capacity, 3) providing the entrepreneurial education and learning, 4) advocating the business incubation and startups, 5) exchanging knowledge and collaborating with external sectors, 6) developing the internalization and 7) generating the impact measurement of the entrepreneurial university. The values of entrepreneurial university are to reinforce efficiency and effectiveness of the university missions and contribute the role of university in social and economic development.

Keywords: Entrepreneurial University, Research University

บทนำ

การขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศไทยในศตวรรษที่ 21 ถือเป็นความท้าทายของมหาวิทยาลัยในฐานะที่เป็นชุมชนทางวิชาการซึ่งมีบทบาทหลักในการผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าให้แก่สังคม และผลิตผลงานที่ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อตอบสนองนโยบายการพัฒนาประเทศให้ก้าวสู่โมเดล “ประเทศไทย 4.0” ที่มุ่งเน้นปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและสนับสนุนการประกอบการ เปลี่ยนจากการเพิ่มมูลค่าไปสู่การสร้างมูลค่าที่ต้องดำเนินการปฏิรูปอย่างเป็นระบบด้วยกลไกสำคัญ ได้แก่ กลไกขับเคลื่อนผ่านการสร้างและยกระดับผลิตภาพ กลไกขับเคลื่อนโดยที่คนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง พร้อมกับกลไกการขับเคลื่อนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและยั่งยืน (Maesincee, 2016)

โครงการพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ 9 แห่ง

ซึ่งเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2552 ภายใต้แผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง 2555 ที่มุ่งหวังให้มหาวิทยาลัยวิจัยมีบทบาทสำคัญในการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และช่วยสนับสนุนการพัฒนาไปสู่การเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา และการวิจัยพัฒนาในภูมิภาค อย่างไรก็ตามการยกระดับผลงานวิจัยสู่นวัตกรรมแล้วเข้าสู่กระบวนการเชิงพาณิชย์ การถ่ายทอดเทคโนโลยีไปสู่ภาคธุรกิจอุตสาหกรรมยังคงอยู่ในระยะเริ่มต้น การจัดการเรียนการสอนยังไม่ได้มุ่งพัฒนาบัณฑิตให้มีความคิดสร้างสรรค์ คิดค้นนวัตกรรม หรือมีคุณสมบัติผู้ประกอบการในการพัฒนารูปร่างใหม่ มหาวิทยาลัยยังคงพึ่งพารายได้จากงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐเป็นหลัก แตกต่างกับหลายมหาวิทยาลัยในประเทศพัฒนาแล้วที่ดำเนินพันธกิจของอุดมศึกษา โดยบูรณาการแนวคิดเชิงประกอบการ (Entrepreneurial) ซึ่งได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วทั้งในประเทศสหราชอาณาจักร

สหรัฐอเมริกา ยุโรป ประเทศในกลุ่มตลาดเกิดใหม่ (Emerging Market) และประเทศพัฒนาแล้วในเอเชีย แรงกระตุ้นดังกล่าวส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการองค์กร และโครงสร้างการควบคุมของสถาบัน มีมหาวิทยาลัยในประเทศไทยหลายแห่งกำลังขยายพันธกิจและปรับยุทธศาสตร์ใหม่ โดยให้ความสำคัญกับการนำกระบวนการของความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) มาบูรณาการร่วมกับพันธกิจหลักเดิมของมหาวิทยาลัย เช่น สนับสนุนการพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการของนิสิต นักศึกษา สร้างองค์ความรู้ ผลิตภัณฑ์ และบริการที่เป็นนวัตกรรมใหม่ๆ นำทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย ถ่ายทอดสู่กระบวนการเชิงพาณิชย์ สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาครัฐและภาคธุรกิจอุตสาหกรรม เพื่ออำนวยความสะดวกและใช้ทรัพยากรร่วมกันในการสนับสนุนส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาและนักวิชาการได้ก้าวสู่การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกิดใหม่ (Start up) เป็นต้น

ความเป็นผู้ประกอบการจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินพันธกิจของมหาวิทยาลัยวิจัยในปัจจุบัน และอนาคต เนื่องจากแนวโน้มมหาวิทยาลัยไทยต้องมีการเกินจากการเปิดหลักสูตรเพื่อจัดการเรียนการสอน (Teaching University) เช่นในอดีตมาสู่การเป็นมหาวิทยาลัยวิจัย (Research University) ที่จำเป็นต้องมีความเป็นผู้ประกอบการควบคู่กันไปด้วย โดยร่วมมือกับภาครัฐ ภาคธุรกิจอุตสาหกรรมในการทำวิจัย จนกระทั่งระดมทุนเพื่อพัฒนาธุรกิจเกิดใหม่ (Start up) โดยนำผลการวิจัยมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม โดยเรียกมหาวิทยาลัยที่มีการดำเนินงานในลักษณะนี้เรียกว่า “Entrepreneurial University” (Etzkowitz & Zhou, 2008)

ด้วยเหตุนี้มหาวิทยาลัยวิจัยของไทยจึงมีความจำเป็นต้องพัฒนากระบวนการบริหารงานในรูปแบบใหม่ที่ขยายขอบเขตจากการสอนและการวิจัยไปสู่การเป็นผู้ประกอบการด้วย (Verathaworn, 2011: 6) จากโอกาสและความท้าทายของมหาวิทยาลัยวิจัยของประเทศไทย ข้างต้นเป็นโจทย์สำคัญที่ต้องทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ

แนวคิด การดำเนินงานและคุณค่าของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ ผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพของมหาวิทยาลัยวิจัยสู่การเป็นมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ ทำให้มหาวิทยาลัยวิจัยได้แสดงบทบาทในการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างผลกระทบที่ดีต่อสังคมทุกระดับ พร้อมกันนี้ยังส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยวิจัยได้เป็นกลไกขับเคลื่อนประเทศที่สำคัญสู่ประเทศไทยในยุค 4.0 อย่างสมบูรณ์

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์แนวคิด การดำเนินงาน และคุณค่าของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการจากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

บททวนวรรณกรรม

มหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ เป็นแนวคิดการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยโดยเกิดขึ้นจากการแสวงหาแนวทางใหม่จากความล้มเหลวของรูปแบบมหาวิทยาลัยดั้งเดิมที่บริหารจัดการโดยพึ่งพาการสนับสนุนจากภาครัฐ เป็นหลักสู่รูปแบบที่มหาวิทยาลัยสามารถสร้างรายได้ และส่งเสริมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ พร้อมทั้งสร้างผลกระทบต่อสังคมได้โดยการดำเนินพันธกิจด้านการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการกับการวิจัยให้สอดคล้องกับสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นในเศรษฐกิจและสังคม ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการนอกเหนือจากการผลิตบัณฑิตและงานวิจัยแล้วยังได้ขยายสู่ผลลัพธ์ใหม่ ได้แก่ การสร้างผู้ประกอบการรายใหม่ การพัฒนาธุรกิจใหม่ การถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ภาคธุรกิจอุตสาหกรรม และภาครัฐ การพัฒนากระบวนการและนวัตกรรมเพื่อพัฒนาประเทศ (Etzkowitz, 2013: 492) ฉะนั้นความเป็นผู้ประกอบการจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างจุดแข็งของมหาวิทยาลัยเพื่อสร้างบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและแก้ไขปัญหาของประเทศ

จากการศึกษาแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการจากนักวิชาการและแหล่งอ้างอิงจากต่างประเทศอาจกล่าวโดยสรุปว่า มหาวิทยาลัยเชิงประกอบการเป็นมหาวิทยาลัยที่มีความเป็นผู้ประกอบการในกระบวนการบริหารจัดการของมหาวิทยาลัย มีการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการของนิสิตนักศึกษา มีการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมที่สามารถถ่ายทอดสู่การสร้างประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ และมีกระบวนการสนับสนุนเพื่อบ่มเพาะผู้ประกอบการและธุรกิจเกิดใหม่ โดยอาศัยความร่วมมือกับพันธมิตรภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยเพื่อสร้างผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

กรอบนำทางสำหรับมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ การวิจัยในครั้งนี้ได้นำกรอบนำทางสำหรับมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการมาใช้เป็นหลักการดำเนินงานพื้นฐานของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ ซึ่งเป็นกรอบที่พัฒนาขึ้นโดย OECD & European Commission (2012) มีวัตถุประสงค์เพื่อการวัดความเป็นมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ จำแนกออกเป็น 7 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการนำองค์กรและการกำกับมหาวิทยาลัย
2. ด้านความสามารถขององค์กร
3. ด้านการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ
4. ด้านการเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นผู้ประกอบการ
5. ด้านความร่วมมือของมหาวิทยาลัยกับภาคธุรกิจและองค์กรภายนอกเพื่อการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้
6. ด้านความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ
7. ด้านการวัดผลกระทบของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ

สรุปได้ว่า กรอบนำทางสำหรับมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ (Guiding Framework for Entrepreneurial Universities) ได้ถูกพัฒนาขึ้นจากนักวิชาการและองค์กรด้านการศึกษาทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค

และระดับโลก วัตถุประสงค์ก็เพื่อใช้เป็นเครื่องมือเสนอแนวทาง ความคิด และสร้างแรงจูงใจในการบริหารและปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษา ช่วยให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถประเมินตนเองตามกรอบแนวทางเพื่อให้ทราบจุดแข็งและจุดอ่อนของสถาบัน ในการพัฒนาสู่การเป็นมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการที่มีประสิทธิภาพ

วิธีการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างคือ เอกสารเกี่ยวข้องกับแนวคิดและการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่ได้รับการอ้างอิงเป็นกรณีศึกษาของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ โดยสืบค้นจากวารสารทางวิชาการและบทความวิจัยที่เกี่ยวกับมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ (Entrepreneurial University) เป็นมหาวิทยาลัยที่กำหนดตัวชี้วัด พันธกิจในการเป็นมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ และเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศ จำนวน 9 แห่ง ใน 9 ประเทศ ได้แก่ 1) สหรัฐอเมริกา มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford University) 2) สหราชอาณาจักร มหาวิทยาลัยลีดส์ (University of Leeds) 3) ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ มหาวิทยาลัยทเวนเต้ (University of Twente) 4) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มหาวิทยาลัยเทคนิคแห่งมิวนิก (Technical University of Munich) 5) สาธารณรัฐฟินแลนด์ มหาวิทยาลัยอัลโต (Aalto University) 6) สาธารณรัฐประชาชนจีน มหาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีหัวจง (Huazhong University of Science and Technology) 7) ญี่ปุ่น มหาวิทยาลัยโตเกียว (The University of Tokyo) 8) สาธารณรัฐเกาหลี สถาบันพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเกาหลี (KAIST: Korea Advanced Institute of Science and Technology) 9) สาธารณรัฐสิงคโปร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ (National University of Singapore) และผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนามหาวิทยาลัยเชิงประกอบการในประเทศไทย จำนวน 6 คน

เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด การดำเนินงาน และคุณค่าของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ และแบบสัมภาษณ์แนวคิด การดำเนินงาน และคุณค่าของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการวัดความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำจากนั้นจึงนำไปเก็บข้อมูลจริง มหาวิทยาลัยเชิงประกอบการในประเทศไทย

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบวิเคราะห์เอกสารของ มหาวิทยาลัยเชิงประกอบการในต่างประเทศ และแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนามหาวิทยาลัยเชิงประกอบการในประเทศไทย โดยการวิเคราะห์เนื้อหาสาระ (Content Analysis) แล้วจึงสรุปเป็นแนวคิด การดำเนินงาน และคุณค่าของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ

ผลการวิจัย

แนวคิดของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ จากการวิเคราะห์เนื้อหาสาระที่ได้จากการศึกษาเอกสารของ มหาวิทยาลัยเชิงประกอบการในต่างประเทศทั้ง 9 แห่ง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนามหาวิทยาลัยเชิงประกอบการในประเทศไทยพบว่า แนวคิดของ มหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ คือ มหาวิทยาลัยที่มี กระบวนการทางความคิดแบบผู้ประกอบการเป็นพื้นฐาน สำคัญของวัฒนธรรมองค์กรและการบริหารจัดการ มหาวิทยาลัย พันธกิจของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ ยังคงให้ความสำคัญกับพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษา คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

โดยมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการมีจุดเด่นในการผลิตบัณฑิตที่มีกระบวนการทางความคิดแบบผู้ประกอบการ วิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรม สนับสนุนการบ่มเพาะผู้ประกอบการและการจัดตั้งธุรกิจใหม่ ถ่ายทอดแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับภาคส่วนต่างๆ ภายนอกมหาวิทยาลัย โดยมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการมุ่งสร้างผลผลิตและผลลัพธ์ที่มีผลกระทบต่อการแก้ไขปัญหา

สังคมและเศรษฐกิจทั้งในระดับชาติจนถึงระดับโลก

การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ จากการวิเคราะห์เนื้อหาสาระที่ได้จากการศึกษาเอกสารของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการในต่างประเทศทั้ง 9 แห่ง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนามหาวิทยาลัยเชิงประกอบการในประเทศไทยตามกรอบนำทางสำหรับ มหาวิทยาลัยเชิงประกอบการทั้ง 7 ด้าน สามารถจำแนก การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการได้ดังนี้

1. ด้านการนำองค์กรและการกำกับมหาวิทยาลัย ได้แก่

- 1) มหาวิทยาลัยกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบาย และแผนงานเพื่อพัฒนาสู่มหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ
- 2) มหาวิทยาลัยสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงประกอบการที่เปิดโอกาสให้ประชาคมได้มีสิทธิเสรีภาพทางวิชาการในการพัฒนาการเรียนการสอนและการวิจัย
- 3) ฝ่ายบริหารมหาวิทยาลัยมีการถ่ายทอด สื่อสาร นโยบายและแผนงานพัฒนาสู่มหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ ไปยังประชาคมภายในมหาวิทยาลัยอย่างต่อเนื่อง
- 4) มหาวิทยาลัยมีการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ นโยบายและแผนพัฒนาสู่มหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ ไปยังภาคส่วนต่างๆ ภายนอกมหาวิทยาลัยอย่างต่อเนื่อง

2. ด้านความสามารถขององค์กร ได้แก่

- 1) มหาวิทยาลัยมีการแสวงหาและพัฒนาอาจารย์ นักวิจัย และบุคลากรให้มีสมรรถนะและประสบการณ์ที่สอดคล้องกับทิศทางของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ เช่น ความรู้ในเชิงลึกและกว้างของศาสตร์สาขาวิชา และเชิงบูรณาการระหว่างศาสตร์สาขาวิชา กระบวนการคิดแบบผู้ประกอบการ ความเข้าใจด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม
- 2) มหาวิทยาลัยจัดเตรียมงบประมาณ งบลงทุน และจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมและการพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ
- 3) มหาวิทยาลัยมีการบริหารจัดการระบบเทคโนโลยีและนวัตกรรมของมหาวิทยาลัยที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4) มหาวิทยาลัยสร้างระบบนิเวศหรือสิ่งแวดล้อมเชิงนวัตกรรมที่เป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงระหว่างภาคส่วนต่างๆ เพื่อกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดกระบวนการพัฒนาบัณฑิตและการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรมร่วมกัน

3. ด้านการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ ได้แก่

1) มหาวิทยาลัยกำหนดให้ทักษะและกระบวนการคิดแบบผู้ประกอบการเป็นคุณลักษณะหรือผลลัพธ์การเรียนรู้ที่จำเป็นของบัณฑิต

2) มหาวิทยาลัยจัดหลักสูตร รายวิชาที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ กระบวนการคิดแบบผู้ประกอบการ

3) มหาวิทยาลัยจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาความรู้ ทักษะ กระบวนการคิดแบบผู้ประกอบการ

4) มหาวิทยาลัยจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกหลักสูตรเพื่อส่งเสริมการพัฒนาความรู้ ทักษะ กระบวนการคิดแบบผู้ประกอบการ

5) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและผู้มีประสบการณ์ด้านการประกอบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ

4. ด้านการเตรียมความพร้อมและการสนับสนุนเพื่อเป็นผู้ประกอบการ ได้แก่

1) มหาวิทยาลัยจัดโครงการ/กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และแรงบันดาลใจแก่นักศึกษาด้านการพัฒนานวัตกรรมและการประกอบการ เช่น การสัมมนา อบรม ค่าย ประกวด แข่งขัน เป็นต้น

2) มหาวิทยาลัยสนับสนุนการบ่มเพาะและสร้างธุรกิจให้แก่บัณฑิตนักศึกษา เพื่อแปลงความคิดไปสู่สิ่งที่จริง สร้างต้นแบบของนวัตกรรม พัฒนาต้นแบบสู่ผลิตภัณฑ์และบริการ และขยายสู่เชิงธุรกิจ

3) มหาวิทยาลัยส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการพัฒนาธุรกิจใหม่ เช่น การคุ้มครองสิทธิด้านทรัพย์สินทางปัญญา การให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย การเข้าถึงแหล่งเงินทุนและเงินสนับสนุน เป็นต้น

4) มหาวิทยาลัยส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการคุ้มครองสิทธิด้านทรัพย์สินทางปัญญา

5) มหาวิทยาลัยส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในด้านกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจ

6) มหาวิทยาลัยมีทรัพยากรกายภาพที่สนับสนุนการพัฒนานวัตกรรมและการประกอบการ เช่น มีพื้นที่ร่วมทำงาน (Coworking Space) ห้องประดิษฐ์กรรม (Fabrication Laboratory) พื้นที่พัฒนาด้านงานสร้างสรรค์ (Maker Space) และมีเครื่องมืออุปกรณ์อย่างเหมาะสม

7) มหาวิทยาลัยมีการสร้างเครือข่ายสังคมผู้ประกอบการของมหาวิทยาลัย ประกอบด้วยนิสิตนักศึกษาที่เป็นผู้ประกอบการ ศิษย์เก่าที่เป็นผู้ประกอบการและผู้ประกอบการภายนอก เพื่อเป็นศูนย์กลางการสื่อสารประสานงานเพื่อสนับสนุนการพัฒนาผู้ประกอบการและธุรกิจที่มีประสิทธิภาพ

5. ด้านความสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยกับภาคธุรกิจ ภาครัฐ และหน่วยงานภายนอกเพื่อการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ได้แก่

1) มหาวิทยาลัยมีความร่วมมือกับภาคธุรกิจ อุตสาหกรรม ภาครัฐ และหน่วยงานภายนอกในระดับชาติ และนานาชาติ เพื่อถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรม

2) มหาวิทยาลัยส่งเสริมให้บุคลากรได้ถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์กับภาคธุรกิจอุตสาหกรรม ภาครัฐ และภาคส่วนอื่นๆ เพื่อร่วมกันพัฒนาองค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรมที่มีประโยชน์ต่อสังคม

3) มหาวิทยาลัยบูรณาการกิจกรรมการวิจัยและการจัดการศึกษาร่วมกับกิจกรรมของภาคธุรกิจอุตสาหกรรม ภาครัฐ และภาคส่วนอื่นๆ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรม

4) ภาคธุรกิจอุตสาหกรรม ภาครัฐ และหน่วยงานภายนอกส่งเสริมและสนับสนุนด้านการเงินเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรม

6. ด้านความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ ได้แก่

1) มหาวิทยาลัยมีความร่วมมือในระดับนานาชาติ เพื่อพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาการ การจัดการศึกษา และการวิจัย

2) มหาวิทยาลัยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนนิสิต นักศึกษาและบุคลากรเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์การเป็นผู้ประกอบการและการพัฒนาธุรกิจกับมหาวิทยาลัยและองค์กรในต่างประเทศ

3) มหาวิทยาลัยเชิญชวนและจูงใจให้นิสิตนักศึกษาชาวต่างประเทศเข้ามาศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัย

4) มหาวิทยาลัยแสวงหาและจูงใจให้อาจารย์ที่มีความชำนาญในสาขาวิชาหรือมีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาธุรกิจจากต่างประเทศเข้าร่วมสอน/วิจัยกับมหาวิทยาลัย

5) มหาวิทยาลัยขยายการจัดตั้งวิทยาเขตไปยังต่างประเทศ เพื่อเป็นศูนย์กลางการสร้างเครือข่ายทางวิชาการและการพัฒนาความร่วมมือด้านต่างๆ ระหว่างภูมิภาค โดยใช้ศิลปะและวัฒนธรรมไทยเป็นจุดแข็งในการเชื่อมโยง

7. ด้านการวัดผลกระทบของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ ได้แก่

1) มหาวิทยาลัยกำหนดตัวชี้วัดผลกระทบของการนำองค์กรสู่มหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ

2) มหาวิทยาลัยกำหนดตัวชี้วัดผลผลิตและผลลัพธ์จากพันธกิจด้านการวิจัย ด้านการจัดการเรียนการสอน และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการ ด้านการเตรียมความพร้อมและการสนับสนุนการเป็นผู้ประกอบการ และจัดตั้งธุรกิจใหม่ ด้านความร่วมมือกับภาคธุรกิจและหน่วยงานภายนอกเพื่อถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และดำเนินกิจกรรมความร่วมมือระดับนานาชาติทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

คุณค่าของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ จากการวิเคราะห์เนื้อหาสาระที่ได้จากการศึกษาเอกสารของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการในต่างประเทศทั้ง 9 แห่ง

และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนามหาวิทยาลัยเชิงประกอบการในประเทศไทยจำนวน 6 คน ล้วนมีความคิดเห็นว่ามหาวิทยาลัยเชิงประกอบการสามารถส่งเสริมให้การดำเนินพันธกิจของมหาวิทยาลัยเกิดผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และสร้างคุณค่าต่อสังคมและเศรษฐกิจในระดับประเทศและระดับโลก ซึ่งจำแนกเป็น 5 ประการ ได้แก่

1) มหาวิทยาลัยเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงองค์ความรู้เชิงทฤษฎีภายในมหาวิทยาลัยกับแนวทางปฏิบัติของภาคส่วนอื่นๆ ภายนอก ที่สนับสนุนให้เกิดกระบวนการร่วมสร้างบัณฑิตที่มีศักยภาพและองค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

2) สร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีสมรรถนะและศักยภาพเหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบันและอนาคตให้กับประเทศและโลก เช่น มีความรู้ในเชิงลึกและกว้าง มีทักษะการคิดแบบผู้ประกอบการ มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ กล้าเสี่ยง มุ่งมั่นที่จะทำเปลี่ยนแปลงความคิดไปสู่สิ่งที่เป็จริง

3) สร้างองค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรมที่มีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาสังคมและเศรษฐกิจ เป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง และ/หรือสามารถต่อยอดสู่เชิงพาณิชย์ได้

4) มหาวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาประเทศจากองค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรมที่มหาวิทยาลัยสร้างขึ้นสามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคมไทย และสามารถสร้างความเข้มแข็งแก่ระบบเศรษฐกิจของประเทศเมื่อถูกนำไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์

5) มหาวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสังคมโลกจากการนำองค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรมระดับประเทศที่มหาวิทยาลัยสร้างขึ้นไปขยายผลสู่การถ่ายทอดและนำไปใช้แก้ไขปัญหาในระดับโลก

จากแนวคิด การดำเนินงาน และคุณค่าของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการเพื่อพัฒนาศักยภาพมหาวิทยาลัยวิจัยของประเทศไทย สามารถแสดงได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 สรุปแนวคิด การดำเนินงาน และคุณค่าของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ

สรุปและอภิปรายผล

แนวคิดมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการเป็นแนวคิดที่มหาวิทยาลัยมีกระบวนการทางความคิดแบบผู้ประกอบการเป็นพื้นฐานสำคัญของวัฒนธรรมองค์กรและการบริหารจัดการมหาวิทยาลัย ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ Hannon (2013) ที่กล่าวว่า มหาวิทยาลัยเชิงประกอบการเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมภายในสถาบันเพื่อมุ่งพัฒนาวิธีคิดและพฤติกรรมความเป็นผู้ประกอบการขององค์กร

การที่มหาวิทยาลัยเชิงประกอบการมีจุดเด่นโดยการผลิตบัณฑิตที่มีกระบวนการทางความคิดแบบผู้ประกอบการ วิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรม สนับสนุนการบ่มเพาะผู้ประกอบการและการจัดตั้งธุรกิจใหม่ ถ่ายทอด แลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับภาคส่วนต่างๆ ภายนอกมหาวิทยาลัย และมุ่งสร้างผลผลิตและผลลัพธ์ที่มีผลกระทบต่อการแก้ไขปัญหาสังคมและเศรษฐกิจทั้งในระดับชาติจนถึงระดับโลกนั้น มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโครงการพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติที่ต้องการพัฒนาให้มหาวิทยาลัยไทยเป็นฐานของการพัฒนาภาคการผลิต เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ และเสริมสร้างให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษา ระดับภูมิภาค (Office of the Higher Education Commission, 2010: 6) เพราะการเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยของประเทศไทยได้นั้น มหาวิทยาลัยต้องมีความโดดเด่นในด้านการวิจัย ด้านวิชาการ และคุณภาพในการพัฒนาบัณฑิตซึ่งเป็นจุดแข็งของการพัฒนาสู่มหาวิทยาลัยเชิงประกอบการเช่นเดียวกัน

การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการที่ได้จากการวิจัยจะเห็นได้ว่าการพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยของไทยให้มุ่งสู่การเป็นมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการต้องให้ความสำคัญกับการนำองค์กรและกำกับมหาวิทยาลัย การพัฒนาความสามารถขององค์กร มีการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ มีการเตรียมความพร้อมและการสนับสนุนเพื่อเป็นผู้ประกอบการ มหาวิทยาลัยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยกับภาคธุรกิจ ภาครัฐ และหน่วยงานภายนอก มหาวิทยาลัยมุ่งความเป็นนานาชาติในการดำเนินพันธกิจ และมีการวัด

ผลกระทบของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการที่สามารถสะท้อนความสำเร็จทั้งของมหาวิทยาลัย รวมถึงสังคมและเศรษฐกิจ การดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Bronstein & Reihlen (2014: 16) ที่พบว่าองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาสู่มหาวิทยาลัยเชิงประกอบการมี 5 ประการ ได้แก่ โครงสร้างของมหาวิทยาลัย ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรทางการเงิน ยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย และความร่วมมือจากภายนอกมหาวิทยาลัย

คุณค่าของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการส่งผลให้มหาวิทยาลัยสามารถดำเนินพันธกิจอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ไม่ว่าจะเป็นการผลิตบัณฑิตที่มีศักยภาพสูง สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบันและอนาคต มีความเป็นผู้ประกอบการซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน และพร้อมที่จะเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ มหาวิทยาลัยสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมที่มีความใหม่ เป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง และ/หรือสามารถต่อยอดในเชิงพาณิชย์ได้ ผลการวิเคราะห์คุณค่าดังกล่าวสอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการมหาวิทยาลัยวิจัยของ Office of the Higher Education Commission (2010: 7) และแนวทางในการพัฒนาประเทศไทยของ Committee on Education Reform (2014: 48) ที่ต้องการยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทย โดยการผลิตกำลังคนระดับสูงในสาขาวิชาต่างๆ ที่สามารถตอบสนองต่อการพัฒนาทั้งชุมชน อุตสาหกรรม และระบบนวัตกรรม พัฒนาศักยภาพในการทำวิจัย ส่งเสริมการยกระดับงานวิจัยของชาติสู่ระดับนานาชาติเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการขับเคลื่อนประเทศ

อย่างไรก็ตาม การพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยสู่การเป็นมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการให้ประสบความสำเร็จนั้น มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งอาจมีจุดเริ่มต้นในการดำเนินงานที่แตกต่างตามจุดแข็ง โอกาส และความพร้อมที่แตกต่างกัน ซึ่งท้ายสุดหากมหาวิทยาลัยวิจัยทุกแห่งดำเนินการตามแนวคิดของมหาวิทยาลัยเชิงประกอบการได้ก็ย่อมส่งผลดีต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจตามทิศทางการพัฒนาประเทศไทยในยุค 4.0

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยและพัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาสู่มหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ สำหรับให้มหาวิทยาลัยวิจัยหรือมหาวิทยาลัยประเภทอื่นๆ ได้ใช้ในการประเมินตนเอง
2. ควรมีการศึกษาและพัฒนารูปแบบความร่วมมือของมหาวิทยาลัยกับภาคีเครือข่ายต่างๆ เพื่อพัฒนาสู่มหาวิทยาลัยเชิงประกอบการ

หมายเหตุ

งานวิจัยนี้ได้รับสนับสนุนทุนวิจัยจาก “ทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์สำหรับนิสิต” บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

References

- Bronstein, J. & Reihlen, M. (2014). Entrepreneurial University Archetypes: A Meta-Synthesis of Case Study Literature. *Industry and Higher Education*, 28(4), 245-262.
- Clark, B. R. (1998). *Creating Entrepreneurial Universities: Organisational Pathways to Transformation*. Oxford: Pergamon Press.
- Committee on Education Reform. (2014). *Framework for Education Reform from Thailand's (draft) Roadmap of Education Reform 2015-2021*. Retrieved February 20, 2016 from http://www.parliament.go.th/ewtcommittee/ewt/edu/download/article/article_20141127130525.pdf [in Thai]
- Etzkowitz, H. & Leydesdorff, L. (2000). The Dynamics of Innovation: From National Systems and “Mode 2” to a Triple Helix of University–Industry–Government Relations. *Research Policy*, 29(2), 109-123.
- Etzkowitz, H. & Zhou, C. (2008). Introduction to Special Issue Building the Entrepreneurial University: a Global Perspective. *Science and Public Policy*, 35(9), 627-635.
- Etzkowitz, H. (2013). Anatomy of the Entrepreneurial University. *Social Science Information*, 52(3), 486-511.
- Hannon, P. D. (2013). Why is the Entrepreneurial University Important? *Journal of Innovation Management*, 1(2), 10-17.
- Maesincee, S. (2016). *Universities: The Importance Knot for Thai People 4.0 Development*. Retrieved July 19, 2016, from <https://www.facebook.com/drsuvitpage/posts/1405696169737109> [in Thai]
- OECD & European Commission. (2012). *A Guiding Framework for Entrepreneurial Universities*. Retrieved February 19, 2016, from <http://www.oecd.org/site/cfecpr/EC-OECD%20Entrepreneurial%20Universities%20Framework.pdf>
- Office of the Higher Education Commission. (2010). *Thai Higher Education Institutions*. Bangkok: Office of the Higher Education Commission.
- Verathaworn, T. (2011). The Development Process for World-Class Universities: Case Studies from Nations with High Growth Rates. *Journal of Research Methodology*, 24(1), 1-48. [in Thai]

Name and Surname: Awirut Chatmarathong

Highest Education: M.Ed. in Non-Formal Education at Chulalongkorn University (Currently a doctoral candidate, major in Higher Education at Faculty of Education, Chulalongkorn University)

University or Agency: Chulalongkorn University

Field of Expertise: Higher Education

Address: Chulalongkorn University Council Office 254 Pathumwan, Bangkok 10330

Name and Surname: Sirichan Sathirakul Tachaphahapong

Highest Education: Ph.D. in Higher Education from Chulalongkorn University

University or Agency: Chulalongkorn University

Field of Expertise: Cooperative Education, Business Education, Higher Education

Address: Faculty of Education, Chulalongkorn University
254 Pathumwan, Bangkok 10330

Name and Surname: Varaporn Bovornsiri

Highest Education: Ph.D. in Sociology of Education from Arizona State University, USA

University or Agency: Chulalongkorn University

Field of Expertise: Higher Education

Address: Faculty of Education, Chulalongkorn University
254 Pathumwan, Bangkok 10330